

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยา นั้นมีเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะเอกสารและงานวิจัยที่สำคัญกล่าวถึง และได้จำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยาออกเป็น ๒ กลุ่ม จัดเรียงตามลำดับปีที่พิมพ์เผยแพร่ ดังนี้

๑. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยา

มารศรี ศุภวิไล (๒๕๒๘) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประพันธ์ประเภทฉันทสมัยอยุธยา โดยวิเคราะห์ที่มา ลักษณะและพัฒนาการของคำฉันทที่ปรากฏในวรรณคดีสมัยอยุธยา ผลการวิจัยสรุปว่าสังคมไทยน่าจะได้รับอิทธิพลการประพันธ์คำฉันทมาจากอินเดียผ่านการค้าขายตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว โดยที่คำประพันธ์ประเภทคำฉันทนั้นปรากฏพบครั้งแรกในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง กัณฑ์มหาพน ซึ่งประพันธ์ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ต่อมาได้มีการนำคำฉันทมาประพันธ์วรรณคดีเป็นเรื่องขนาดยาว เช่น เสือโคคำฉันท สมุทรโฆษคำฉันท และอนิรุทธคำฉันท เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของคำฉันทในสมัยอยุธยาได้อย่างชัดเจน

วัฒนา เอื้อศิลามงคล (๒๕๒๘) ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเสาวรณีในวรรณคดีนิทานสมัยอยุธยา โดยศึกษาวิเคราะห์การบรรยายความประเภตเสาวรณีที่ปรากฏในวรรณคดีประเภทนิทานในสมัยอยุธยา โดยจำแนกลักษณะการพรรณนาชมความงามออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ การพรรณนาชมความงามของบ้านเมือง การพรรณนาชมความงามของตัวละคร การพรรณนาชมความงามของกระบวนทัพ และการพรรณนาชมความงามธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่าลักษณะการพรรณนาชมความงามนั้นมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะปรากฏลักษณะของการพรรณนาตามสภาพความเป็นจริง การพรรณนาโดยใช้ความเปรียบ และการพรรณนาโดยการเล่นคำ ทำให้เนื้อหาของเรื่องมีทั้งความสมเหตุสมผลและความไพเราะของถ้อยคำ

พวงแก้ว โอฟารสมบัติ (๒๕๓๐) ได้ศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยา โดยจำแนกวรรณคดีที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ วรรณคดีพระพุทธานุศาสน์ วรรณคดีประเภทบันเทิง และวรรณคดีประเพณีพิธีกรรม ผลการวิจัยพบว่า ในวรรณคดีพระพุทธานุศาสน์นั้น สะท้อนความเชื่อเรื่องกรรมมากที่สุดโดยปรากฏความเชื่ออื่น ๆ ประกอบด้วย และแสดงให้เห็นว่ากรรมนั้นส่งผลทั้งในปัจจุบันชาติและอนาคตชาติ ส่วนวรรณคดีประเภทบันเทิงนั้น สะท้อนความเชื่อเรื่องกรรมผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง เช่น การพลัดพราก การสูญเสียคนรัก เป็นต้น ขณะที่ในวรรณคดีประเพณีพิธีกรรม ไม่ปรากฏความเชื่อเรื่องกรรมมากนัก เพราะปรากฏความเชื่อเรื่องภูตผีและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มากกว่า

ปัทมา ชิมประเสริฐกุล (๒๕๔๗) ได้ศึกษาภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา โดยจำแนกศึกษาผ่านวรรณคดี ๔ กลุ่ม ได้แก่ วรรณคดียอพระเกียรติ วรรณคดีพิธีกรรมและประเพณี วรรณคดีคำสอน และวรรณคดีนิทาน ผลการศึกษาพบว่ากวีได้สร้างภาพให้พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีสมัยอยุธยานั้นมีภาวะสูงส่งกว่าประชาชนทั่วไป ทั้งการมีชาติกำเนิดที่สูงส่ง การเป็นผู้มีบุญ การเป็นผู้มีรูปร่างและบุคลิกลักษณะที่ดี การเป็นผู้รอบรู้ การมีพระราชทรัพย์จำนวนมาก การมีพระราชอำนาจ และพระฤทธานุภาพ และการมีเกียรติยศ ซึ่งเป็นการนำลักษณะแนวคิดเรื่องธรรมราชาทางพระพุทธศาสนาและเทวราชาของศาสนาพราหมณ์มาเลือกใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีสมัยอยุธยาได้อย่างสมพระเกียรติและเปี่ยมด้วยคุณค่าแห่งความงามทางวรรณศิลป์

ศรียุญา ขวัญทอง (๒๕๔๗) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทพรรณนาธรรมชาติในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยา โดยศึกษาวิเคราะห์บทพรรณนาชมความงามของธรรมชาติทางด้านลักษณะ กลวิธีการประพันธ์ และบทบาทของบทพรรณนาชมธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่า กวีไทยได้พรรณนาชมความงามธรรมชาติเป็น ๒ ลักษณะ คือ การพรรณนาชมความงามตามความเป็นจริง และการพรรณนาชมความงามแบบเหนือจริง ส่วนทางด้านกลวิธีการประพันธ์นั้นพบว่า กวีไทยได้เน้นเรื่องของความไพเราะด้านเสียง คำ และความเป็นหลัก นอกจากนี้บทพรรณนาชมธรรมชาตินั้นมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างอารมณ์สะท้อนใจให้แก่ผู้อ่าน การเชื่อมโยงเหตุการณ์ของเรื่อง การแสดงทรรศนะของกวี และการแสดงให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของกวีเป็นสำคัญ

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (๒๕๔๙) ได้ศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยาด้านประวัติและพัฒนาการของวรรณคดี สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยอยุธยากับบรรยากาศในยุคทองของวรรณคดี จากนั้นก็ได้อธิบายวรรณคดีอยุธยาสมัยต่าง ๆ ในเชิงประวัติวรรณคดี และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมไทยในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ทั้งวรรณคดีนิทาน วรรณคดีพระพุทธศาสนา วรรณคดีสดุดี วรรณคดีพิธีกรรม และวรรณคดีพรรณนาอารมณ์

จะเห็นได้ว่า งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีสมัยอยุธยาที่แสดงมาข้างต้นนี้ ส่วนมากแล้วจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและแนวคิดของวรรณคดี ตลอดจนคุณค่าเชิงการประพันธ์ของวรรณคดีสมัยอยุธยาโดยรวม ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะโดยรวมของวรรณคดีสมัยอยุธยาได้อย่างชัดเจน

๒. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นที่มีได้เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติ

ดวงมน ปริบูรณ์ (๒๕๑๖) ได้ศึกษาความงามในเรื่องทวาทศมาส โดยศึกษาทวาทศมาสในเชิงวิเคราะห์ และเปรียบเทียบลักษณะพ้องและลักษณะแตกต่างระหว่างทวาทศมาสกับวรรณคดีประเภทนิราศ การสร้างจินตนาการ การนำเสนอแก่นเรื่องย่อ ผลการวิจัยพบว่าโคลงทวาทศมาสมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากนิราศร่วมสมัยเรื่องอื่น ๆ โดยความผูกพันที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติซึ่งสืบเนื่องมาจาก จิตไร้สำนึกส่วนรวมของมนุษยชาติ มีท่วงท่าการแสดงออกซึ่งอาศัยแนวคิดแบบอุดมคติ นิยามว่ามีลักษณะส่วนใหญ่เทียบได้กับอิมเพรสชันนิสม์ เอกสเพรสชันนิสม์ และเซอร์เรียลลิสม์ของศิลปะตะวันตก

สุนันท์ อัญชลินกุล (๒๕๒๐) ได้ศึกษาวิธีการสร้างคำและการใช้คำไทยในมหาชาติคำหลวง ผลการวิจัยพบว่าในมหาชาติคำหลวงมีการสร้างคำ ๔ ลักษณะ คือ การสร้างคำแผลง การสร้างคำซ้ำ การสร้างคำซ้อน และการสร้างคำราชาศัพท์ ซึ่งยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ส่วนการใช้คำไทยนั้นมีการใช้เหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รวบรวมคำและตีความหมายของคำศัพท์ที่ไม่พบการใช้ในปัจจุบันแล้วอีกด้วย

สุภาพรณ จารุเทวินทร์ (๒๕๒๐) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตพระลอทางภาษาโดยมุ่งเน้นศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอทางด้านภาษา ผลการวิจัยพบว่าลิลิตพระลอมีวิธีการใช้ภาษาที่มีชั้นเชิง มีสำนวนโวหารและภาษิตอันคมคาย มีการใช้ภาพพจน์เพื่อสร้างจินตนาการอันชักนำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบการใช้ภาษาถิ่นต่าง ๆ ในเรื่อง ทั้งภาษาถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้อีกด้วย

ฉันทัส ทองช่วย (๒๕๒๑) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกเรื่องสมุทโฆษและเสนอแนะแนววิเคราะห์เปรียบเทียบวรรณคดีและวรรณกรรมท้องถิ่น โดยพิจารณาเปรียบเทียบสมุทโฆษคำฉันท์ฉบับหลวงกับสมุทโฆษฉบับราษฎร์ ผลการวิจัยพบว่า สมุทโฆษคำฉันท์ฉบับหลวงมีเนื้อความที่ละเอียดและไพเราะกว่าฉบับราษฎร์ และมีเนื้อหาบางตอนที่ไม่ตรงกัน กระนั้นก็สามารถแสดงให้เห็นอิทธิพลของสมุทโฆษชาดกที่มีต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย

วราภรณ์ บำรุงกุล (๒๕๒๒) ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องพระลอ เงาะป่าและมัทนะพาธาตามทฤษฎีโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล โดยศึกษารายละเอียดของวรรณคดีทั้ง ๓ เรื่องด้วยทฤษฎีละครโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล ผลการวิจัยพบว่าวรรณคดีทั้ง ๓ เรื่องนั้นมีรูปแบบ โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และแนวคิดของเรื่องตรงตามทฤษฎีของอริสโตเติล ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นสากลของวรรณคดีได้อย่างชัดเจน

ถลลนา ศิริเจริญ (๒๕๒๕) ได้ศึกษาอสังการในมหาชาติคำหลวง โดยศึกษาวรรณคดีเรื่อง มหาชาติคำหลวงโดยใช้ทฤษฎีอสังการและรส ซึ่งเป็นทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ทางสันสกฤต ผลการวิจัย พบว่ามหาชาติคำหลวงปรากฏลักษณะอสังการทางเสียง (ศัพทาสังการ) ๓ ลักษณะ คือ อนุปราศ ยมก และปุณรุทวทาภาส ปรากฏลักษณะอสังการทางความหมาย (อรรถาสังการ) ๑๔ ลักษณะ คือ อุปมา รูปกะ ชาติ สังคยะ อติศยะ ประติวัสตุปมา สังกร อุตเปรกษา อากเชป เหตุ ที่ปักม อวสระ ปรีวฤตติ และปรัศโนตตรัม และเมื่อวิเคราะห์มหาชาติคำหลวงด้วยทฤษฎีรสแล้ว มหาชาติปรากฏรสวรรณคดี ครบถ้วนทุกรส ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นว่ามหาชาติคำหลวงได้ถูกรจนาขึ้นอย่างยิ่งใหญ่และเปี่ยมไปด้วยความไพเราะเชิงวรรณศิลป์

ดวงมน จิตรจันงค์ (๒๕๒๘) ได้ศึกษาวิเคราะห์ลิลิตพระลอในเชิงวรรณคดีวิจารณ์ เพื่อเสนอให้ผู้อ่านประจักษ์เห็นถึงคุณค่าของลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นวรรณคดีที่นักวิจารณ์วรรณคดีแนวเพื่อชีวิต โจมตีว่าเป็นวรรณคดีช่วยกามารมณ์และนำเสนอภาพผู้นำในระบอบศักดินาที่มัวเมาในกามคุณ ผู้วิจัยได้กล่าวว่าการให้ผู้อ่านตระหนักรู้ว่าตัวละครอย่างพระลอ แม้จะเป็นถึงกษัตริย์แต่ก็ยังคงเป็นปุถุชนคนหนึ่งซึ่งมีรู้ทันสภาวะวิสัยแห่งโลก ยึดมั่นในความไม่มีแก่นสาร ทะยานอยากในกิเลส ตัณหา ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน

วุฒิชัย โกลสกาญจน์ (๒๕๓๑) ได้ชำระวรรณกรรมเรื่องโองการแข่งน้ำ โดยได้นำวรรณกรรม เรื่องโองการแข่งน้ำฉบับต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวเขียนและตัวพิมพ์มาพิจารณารูปแบบคำประพันธ์ ผลการวิจัยพบว่าในส่วนที่เป็นโคลงนั้นมีวิธีการเขียนได้ถึง ๓ ลักษณะ คือ การเขียนเรียงต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ การเขียนบรรทัดละ ๒ บาทแบบการเขียนเป็นโคลงสี่กลบททั่วพันหลัก หรือโคลงสี่แบบกลบทเก็บบาท

บุญยืน สุวรรณศรี (๒๕๓๒) ได้ศึกษาวิเคราะห์ภาพของพระลอที่ปรากฏในบทละคร โดยศึกษาการนำเสนอภาพของพระลอผ่านบทละครเรื่องพระลอฉบับต่าง ๆ จำนวน ๘ ส่วนวน ผลการวิจัยพบว่าภาพของพระลอในบทละครส่วนต่าง ๆ มีความแตกต่างไปจากพระลอในลิลิตพระ ลอต้นฉบับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคติความตัวละครของผู้ประพันธ์บทละคร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังนำเสนอว่า สถานภาพของผู้แต่งก็มีผลต่อการกำหนดภาพของพระลอในบทละครส่วนต่าง ๆ อีกด้วย

อุทัยวรรณ นิยมมี (๒๕๓๔) ได้ศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์ ทศพร ผลการวิจัยพบว่าคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์ทศพรนั้นมี ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ๒ ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง และการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้นพบทั้งลักษณะการตัดเสียง การเติมเสียง และการเปลี่ยนเสียง ส่วน การเปลี่ยนแปลงทางความหมายนั้นพบลักษณะการเปลี่ยนแปลง ๔ ลักษณะ คือ ความหมายคงเดิม ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่

ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (๒๕๓๕) ศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีไทยเรื่องอนิรุทธ์ โดยศึกษาที่มาและความสัมพันธ์ของวรรณคดีไทยเรื่องอนิรุทธ์ฉบับต่าง ๆ ศึกษาคุณค่า ความสำคัญ และลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยเรื่องอนิรุทธ์ ผลการวิจัยพบว่าอนิรุทธ์เป็นนิทานในวรรณคดีสันสกฤต ซึ่งมีปรากฏทั้งในคัมภีร์ปุราณะและในภาคผนวกของคัมภีร์มหาภารตะ เรื่องอนิรุทธ์ของไทยได้นำเนื้อหาจากฉบับต่าง ๆ มาประสมประสานกัน มีหลายฉบับและหลายสำนวนปรากฏทั้งในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ และมีเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป สำนวนที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับเรื่องเดิมในวรรณคดีสันสกฤตมากที่สุด ได้แก่ อนิรุทธ์คำฉันท์ อนิรุทธ์ของภาคใต้คล้ายคลึงกับอนิรุทธ์ของภาคกลาง อนิรุทธ์ของภาคอีสานคล้ายคลึงกับอนิรุทธ์ของภาคเหนือ เรื่องอนิรุทธ์ของไทยส่วนใหญ่จะจบด้วยความสุข ยกเว้นฉบับของภาคอีสานบางสำนวน

นิตยา แก้วคัลณา (๒๕๓๙) ได้ศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีร้อยกรองสมัยอยุธยาตอนต้น โดยศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์และอิทธิพลของวรรณคดีบาลีและสันสกฤตที่มีผลต่อการรังสรรค์วรรณคดีร้อยกรองในสมัยอยุธยาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า กวีโดยส่วนใหญ่ใช้ภาพพจน์ในบทพรรณนาธรรมชาติ การกล่าวถึงวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ โดยคำประพันธ์บางบทได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีบาลีและสันสกฤต เช่น การแสดงความเปรียบกับเรื่องราวของศาสนา พุทธ และเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น

ประทีป ชุมพล (๒๕๔๒) ได้ศึกษาเรื่องยวนพ่ายโคลงต้นด้านที่มาจากของเรื่อง ต้นฉบับ อักษรวิธี และรูปแบบการนำเสนอ นอกจากนี้ยังนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องและวิธีการศึกษา ตีความเมืองที่เป็นปัญหาในยวนพ่ายโคลงต้น และทำดัชนีค้นคำในเรื่องเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา

ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (๒๕๔๔) ได้ศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ ด้านเนื้อหา ภูมิหลังของวรรณคดี การวิเคราะห์ความหมายสัญลักษณ์ในเรื่อง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่องกับเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาตอนต้นเรื่อง ลักษณะเด่นทางฉันทลักษณ์ การใช้ภาษาและสำนวนโวหาร รวมทั้งความคิดความเชื่อที่ปรากฏในเรื่อง พร้อมทั้งให้บทอ่านและถอดคำประพันธ์เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา

ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (๒๕๔๔) ได้ศึกษาลักษณะร่วมและอิทธิพลของวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางด้านฉันทลักษณ์ ภาษาและสำนวนโวหาร กลวิธีการประพันธ์ และความคิดความเชื่อที่ปรากฏร่วมกันในวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น ร่องรอยของวรรณคดีสุโขทัยที่ปรากฏในวรรณคดี สมัยอยุธยาตอนต้น และอิทธิพลของวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นที่มีต่อวรรณคดีสมัยหลัง ทั้งทางด้านฉันทลักษณ์ ภาษาและสำนวนโวหาร กลวิธีการประพันธ์ และเนื้อหา

พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ (๒๕๔๔) ได้ศึกษาโลกทัศน์จากวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น โดยศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยผ่านวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน ๑๐ เรื่อง ผลการวิจัยพบว่าวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นได้แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของคนไทยที่สำคัญ ๓ ประเด็น คือ ๑) โลกทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ กวีเชื่อว่ามนุษย์มีชาติกำเนิดที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพที่จุติลงมาจากฟ้าเพื่อดูแลทุกข์สุขให้แก่ราษฎร สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันหลักอันศักดิ์สิทธิ์และประชาชนต้องให้ความเคารพยำเกรง ทั้งนี้พระมหากษัตริย์ที่ดีก็ควรปกครองด้วยทศพิธราชธรรม ๒) โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ กวีแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติให้ความรื่นรมย์แก่ชีวิตมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันธรรมชาติก็แฝงไปด้วยความลึกลับซึ่งอาจบันดาลให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ นอกจากนี้ ยังเชื่อว่าการทำบุญจะช่วยให้เกิดผลบุญเกื้อหนุนชีวิตให้สามารถผ่านพ้นอุปสรรคนานาไปได้ และ ๓) โลกทัศน์เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม กวีแสดงให้เห็นว่าคนไทยต่างยึดมั่นในคติคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของกวีที่มีต่อกรุงศรีอยุธยาว่าเป็นราชธานีแห่งความรุ่งเรืองทั้งทางด้านด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนาและวัฒนธรรม อีกทั้งกวียังมองว่าคนในสังคมต่างมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความบันเทิงรื่นรมย์อยู่อย่างไม่ขาดสาย และบ้านเมืองมีความปกติสุขร่มเย็น

จะเห็นได้ว่า งานศึกษาที่เกี่ยวกับวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นที่แสดงมาข้างต้นนี้ ล้วนศึกษาวรรณคดีอย่างละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น ทั้งนี้ มีการศึกษาทั้งเรื่องของเนื้อหา แนวคิดของวรรณคดี การใช้ภาษาในวรรณคดี ลักษณะร่วมของวรรณคดี ตลอดจนศิลปะการประพันธ์วรรณคดี ซึ่งสามารถทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้น

สุมาลี วีระวงศ์ (๒๕๓๗) ได้ปริวรรตหลักฐานและแนวคิดที่ใช้สร้างประวัติวรรณคดีอยุธยา โดยกล่าวว่าหลักฐานที่ใช้ในการกำหนดเวลาประพันธ์วรรณคดีและนามของกวีนั้นอาจแยกได้เป็น ๓ ประเภท คือ หลักฐานในพงศาวดาร หลักฐานในตัวบท และหลักฐานจากตำนานหรือประวัติบอกเล่า

หลักฐานในพงศาวดาร ที่ได้รับการยอมรับในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติมีเพียงชิ้นเดียว คือ พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ที่ระบุถึงปีที่ทำการประพันธ์มหชาติคำหลวงจบบริบูรณ์ในพ.ศ.๒๐๒๕ ซึ่งเป็นหลักหมุดสำคัญในการศึกษาเชิงวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

หลักฐานในตัวบท แม้จะมีการระบุไว้วรรณคดีแต่ละเรื่อง แต่ก็มี ความชัดเจนค่อนข้างน้อย และยังต้องอาศัยหลักการตีความกับหลักฐานอื่น ๆ เช่น พงศาวดาร ตำนาน และประวัติบอกเล่าต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการตีความ เพราะผู้ศึกษามักเลือกใช้หลักฐานประกอบการแสดงทรรศนะที่ต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม หลักฐานเชิงประวัติในตัวบท อาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) หลักฐานทางตรง ซึ่งได้แก่ ข้อความในตัวบทที่ระบุสมัยที่ประพันธ์วรรณคดีหรือบอกนามของกวีไว้

และ ๒) หลักฐานทางอ้อม ซึ่งได้แก่ เหตุการณ์ที่เล่าไว้ในเรื่องนี้อาจเทียบได้ว่าตรงกับเหตุการณ์จริงในสมัยใด

วรรณคดีสมัยอยุธยาที่มีการระบุไว้ในตัวบทว่ากวีผู้ประพันธ์เป็นใครหรือประพันธ์ขึ้นในสมัยใดนั้นมีจำนวนไม่มากนัก เช่น ทวาทศมาสที่ระบุว่าพระยาวราชทรงพระนิพนธ์ ลิลิตพระลอที่ระบุมหาราช และยาวราชทรงพระนิพนธ์ จินตามณีที่ระบุว่าพระโหราธิบดีนิพนธ์ กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง และนันทโศปนาทสุตตรคำหลวงที่ระบุว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศทรงพระนิพนธ์ และปถุณโณวาทคำฉันท์ที่ระบุว่าพระมหานาคนิพนธ์ ส่วนวรรณคดีที่ระบุเวลาที่ประพันธ์อย่างชัดเจน เช่น มหาชาติคำหลวงที่ระบุว่าประพันธ์ขึ้นในพ.ศ.๒๐๒๕ และนิราศทริภุญไชยที่ระบุว่าประพันธ์ขึ้นใน พ.ศ.๒๐๖๐ ส่วนวรรณคดีอยุธยาอีกจำนวนมากไม่ได้ระบุรายละเอียดเชิงประวัติต่าง ๆ ไว้ ทั้งนี้อาจเกิดจากการชำรุดเสียหายของต้นฉบับ หรือกวีผู้ประพันธ์มิได้ระบุไว้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังมีวรรณคดีอีกกลุ่มหนึ่งที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ จึงสามารถเทียบเคียงกับเหตุการณ์ที่ระบุไว้ในพระราชพงศาวดารได้ เช่น โคลงยวนพ่าย นิราศนครสวรรค์ และโคลงชะลอพุทธไสยาสน์ เป็นต้น ในขณะที่วรรณคดีที่ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การศึกษาเชิงประวัติจำต้องอาศัยการวิเคราะห์ภาษาสำนวนโวหารกับตำนานเท่านั้น

หลักฐานจากตำนานหรือประวัติบอกเล่า หลักฐานประเภทนี้ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ตำนานศรีปราชญ์ ของพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์) ซึ่งเรียบเรียงขึ้นจากคำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวของ คุณพุ่ม

สุมาลี วีระวงศ์ ยังกล่าวต่อไปอีกว่าในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติในสมัยแรก ผู้ศึกษานิยมใช้หลักฐานจากตำนานหรือประวัติบอกเล่าเป็นหลัก ทำให้เชื่อกันว่าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นยุคทองของวรรณคดี ทำให้มีการจัดวรรณคดีหลายเรื่องให้เป็นวรรณคดีในรัชกาลดังกล่าว แต่ต่อมาผู้ศึกษาวรรณคดีก็เริ่มตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับตำนานศรีปราชญ์ โดยการใช้การศึกษาวิเคราะห์สำนวนภาษาในวรรณคดี ทำให้พบว่า ลิลิตพระลอ ซึ่งเคยเชื่อกันว่าเป็นวรรณคดีสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นกลับมาสำนวนภาษาเทียบเคียงได้กับโคลงยวนพ่าย ซึ่งเป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น จากนั้นก็ได้มีการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติกันอย่างแพร่หลายและได้มีการสร้างประวัติวรรณคดีขึ้นใหม่ โดยยกโคลงกำสรวลและทวาทศมาสขึ้นไปเป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นด้วย เหตุผลทางด้านการใช้ภาษาและแนวคิดของเรื่อง นอกจากนี้ ยังมีการยกสมุทโฆษคำฉันท์ให้เป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นเช่นกันเพราะในจินตามณีที่ประพันธ์ขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้นมีการเรียกสมุทโฆษคำฉันท์ว่าเป็น “คำบุราณ”

อย่างไรก็ตาม สุมาลี วีระวงศ์ มองว่าปัญหาของการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติที่สำคัญอยู่ตรงที่การตีกรอบความคิดของตนเองไว้อย่างยึดมั่นถือมั่น ทำให้เกิดการเลือกและตีความหลักฐานให้เข้ากับกรอบความคิดของตน เช่น ในกรณีของฉันทิชย์ กระแสสินธุ์และศุภกิจ นิมมานนรเทพที่ต่างตีความ “มหาราช” ที่ปรากฏในสมุทโฆษคำฉันท์แตกต่างกันไปตามการเลือกและตีความหลักฐานให้เข้ากับกรอบความคิดของตน หรือการตีความว่ากวีผู้ประพันธ์ลิลิตพระลอและโคลงยวนพ่ายเป็นสตรีของวิภา กงกะนันทน์ก็เป็นการให้เหตุผลและหาข้อสนับสนุนตามที่คุณศึกษาตั้งใจให้เป็นอยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติที่ควรได้รับการแก้ไข

สุดท้าย สุมาลี วีระวงศ์ ได้กล่าวโดยสรุปว่า การศึกษาประวัติวรรณคดีเป็นงานที่ต้องอาศัยการพิสูจน์หลักฐานและเหตุผล ผู้ศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติที่โดยมากก็เป็นผู้ที่มีพื้นฐานเป็นนักอักษรศาสตร์อยู่แล้วควรระมัดระวัง ไม่ปล่อยตนให้ลอยเลื่อนไปตามกระแสจินตนาการจนเกินขอบเขตที่หลักฐานและเหตุผลจะรับไว้อยู่

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาแสดงทั้งหมดในข้างต้นนั้น ทำให้เห็นได้ว่ายังไม่เคยมีผู้ใดเคยรวบรวมและศึกษาแนวทางการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติในสมัยอยุธยาตอนต้นเลย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติต่อไป

